

משנה אבות פרק ד

Mishnah Avot, chapter 4

(1) Ben Zoma [literally the son of Zoma, his actual name was Shimon, but referred to as such because he died very young before he had a chance to be ordained] says: Who is one [that is praiseworthy] that [he] is wise? He who learns from everyone [even one his junior], as it says: "From all who taught me I have gained understanding" (Psalms 119:9). Who is one [that is praiseworthy] that [he] is mighty? He who subdues his evil inclination, as it says: "He that is slow to anger is better [i.e., stronger] than the mighty and he who rules his spirit [and subjugates his urge to kill his captives, is] better than [the] one who captures a city" (Proverbs 16:32). Who is one [that is praiseworthy] that [he] is rich? He that rejoices in his lot, as it says: "When you eat the labor of your hands, happy shall you be and it shall be well with you" (Psalms 128:2). "Happy shall you be" in this world and "And it shall be well with you" in the World to Come. Who is one who is worthy of honor? He who

א בן זומא אומר, איזהו חכם, הלומד מכל אדם, שנאמר (תהלים קיט), מכל מלמדי השכלתי כי עדותיך שיחה לי. איזהו גבור, הכובש את יצרו, שנאמר (משלי טז), טוב ארך אפים מגבור ומשל ברוחו מלמד עיר. איזהו עשיר השמח בחלקו, שנאמר (תהלים קכח), יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך. אשריך בעולם הזה. וטוב לך, לעולם הבא. איזהו מכבד, המכבד את הבריות, שנאמר

רבנו עובדיה מברטנורא

א בן זומא. לפי שלא האריך ימים ולא נסמך שיקרא רבי היו קורין אותו על שם אביו. וכן בן זואי. ושניהם שמש שמעון: איזהו חכם. הכי קאמר איזהו חכם שראוי שיתהלל בחכמתו: הלומד מכל אדם. ואע"פ שהוא קטן ממנו שכיון שאינו חס על כבודו ולומד מן הקטנים ניכרים הדברים שחכמתו היא לשם שמים ולא להתיחר ולהתפאר בה: שנאמר מכל מלמדי השכלתי. וסיפא דקרא כי עדותיך שיחה לי כלומר הייתי למד תורה מכל מלמדי ואפילו מן הקטנים ממני ולא הייתי חושש לכבודי כי עדותיך שיחה לי שכל כוונתי היתה לשמים בלבד. וכן איזהו גבור שראוי שיתהלל בגבורתו: הכובש את יצרו, שנאמר טוב ארך אפים מגבור. הכי הוי פירושא דקרא טוב ארך אפים הבא מצד הגבורה של כבוש היצר. ולא מצד רכות הטבע. וכן מושל ברוחו כשבא מלוכד עיר. מן המלך שלאחר שכבש את העיר ובאו לידו האנשים המורדים בו מושל ברוחו ואינו הורגן: איזהו עשיר. הראוי לו להתהלל בעשרו השמח בחלקו: איזהו מכובד. לפי ששלשה דברים טובים הללו שנזכרו לעיל שהם החכמה והגבורה והעושר הזוכה בהם הוא נכבד מעצמו בעיני אלהים ואדם. ואף אם הבריות לא יכבדוהו בעבורם. לכך חבר התנא לזה ואמר מי שיש בו המדות הללו והוא נכבד בעצמו מה יעשה ויהיה מכובד מאחרים. יכבד את הבריות: כי מכבדי אכבד. והדברים קל וחומר ומה הקב"ה שהוא מלך הכבוד וכל מה שברא בעולמו לא ברא אלא לכבודו מכבד את מכבדיו ק"ו

honors his fellow man, as it is said: "For those that honor Me, I shall honor and those who despise Me will be held in contempt [and if G-d returns the honor of those who honor Him, certainly man should honor those who honor them].

(2) Ben Azzai [he, too, was named Shimon, but is referred to as the son of Azzai because he, too, died young,

before he had a chance to be ordained] says: Run to perform [even] an easy *mitzvah* as you would to perform a difficult one, and flee from all transgression, for [the performance of] one *mitzvah* will lead to [wanting to perform] another *mitzvah* and [the transgression of] one transgression will lead to another transgression, [and] because the reward of a *mitzvah* [i.e., the enjoyment and immediate benefits] is [itself considered] another *mitzvah*, and the gain for a transgression [including enjoying the illicit gains] is another transgression [and he will be punished for enjoying those illicit gains as well].

(3) He used to say: Do not scorn any man [saying to yourself he is insignificant, and cannot help, or hurt me,] and do not consider anything impossible, for there is no man that does not have his hour, and there is no thing that does not have its place.

(4) Rabbi Levitas a man of Yavneh says: [Though, the best way a person should conduct himself is to avoid extremes and strike a proper balance (see 2:1 above), however, when it comes to pride] be exceedingly humble of spirit for the

רבנו עובדיה מברטנורא

לבשר ודם: **ובווי יקלו**. למדנו ענותנותו של הקב"ה. לא אמר ובווי אקלל אלא יקלו מעצמם. ובכבוד הצדיקים הקפיד יותר שנאמר (בראשית יב) ומקללך אורו: **ב שמצוה גוררת מצוה**. כך מנהגו של עולם העושה מצוה אחת נוח לו לעשות אחרת. והמתחיל בעבירות קשה לפרוש מהם. ועוד ששכר מצוה מצוה. שמן השמים מסייעין ומזמינים ביד מי שעשה מצוה אחת שיעשה אחרת כדי לתת לו שכר על שתיהן. וכן שכר עבירה וכו'. פי' אחר ששכר מצוה מצוה. שכל מה שאדם משתכר ומתענג בעשיית המצוה נחשב לו למצוה בפני עצמה. ונוטל שכר על המצוה שעשה ועל העונג וההנאה שנהנה בעשייתה: **ושכר עבירה עבירה**. השכר וההנאה שמגעת לו לאדם בעשיית העבירה נחשב לו כעבירה בפני עצמה ולוקה על העבירה שעשה ועל השכר וההנאה שמקבל בעשייתה: **ג אל תהי בז לכל אדם**. לומר מה יוכל פלוני להזיק לי: **ואל תהי מפליג**. מרחיק לכל דבר שיש לחוש עליו. אל תאמר רחוק הוא שיהיה ואין לדאוג ממנו: **ד מאד מאד הוא שפל רוח**. אע"פ שבשאר מדות

(שמואל א ב), **כי מכבדי אכבד ובני יקלו: ב בן עזאי אומר**, **הוי רץ למצוה קלה (כבתמורה), ובזרח מן העברה. שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה: ג הוא היה אומר, אל תהי בז לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל דבר, שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו מקום: ד רבי לויטס איש יבנה אומר, מאד מאד הוי שפל רוח, שתקות אנוש**

prospect of man are worms. Rabbi Yohanan ben Beroka says: Whoever profanes the Name of Heaven in secret, will be punished in public, and it is all the same whether the profanation of the Name was done intentionally or unintentionally.

(5) Rabbi Yishmael his son says: If one learns with the [exclusive] intent of

teaching [and does not intend to be active in projects of kindness] he is afforded the opportunity to learn and teach. However, one who learns with the intent to practice [acts of kindness as well] is afforded the opportunity to learn and teach and to practice [acts of kindness]. Rabbi Tzadok says: Do not make them [the words of Torah] a crown with which to aggrandise oneself with them, nor a spade with which to dig [and gain financial reward. Those who teach Torah are allowed

רבנו עובדיה מברטנורא

הדרך האמצעית היא המשובחת. במדת הגאווה אינו כן אלא יטה לקצה האחרון של שפלות הרוח. לפי שהגאווה היא מאוסה ביותר. ועוד שרוב בני אדם נכשלים בה ולא בדילי אינשי מינה. לכך צריך לעשות לה הרחקה יתירה: **ה' הלומד על מנת ללמד מספיקין בידו ללמוד וללמד**. גרסינו. והכא פירושא. הלומד על מנת להיות תמיד עוסק בתורה ואין בדעתו להיות גומל חסדים עם הבריות. כרבה דעסיק בתורה ולא עסיק בגמילות חסדים אע"ג דאיבעי ליה לעסוקי נמי בגמילות חסדים מכל מקום מספיקין בידו ללמוד וללמד ותהיה מחשבתו נעשית: **והלומד על מנת לעשות**. שהוא רוצה לעסוק בתורה ולהיות גם כן גומל חסדים כאביי דעסיק בתורה ובגמילות חסדים. מספיקין בידו להשלים מחשבתו. ויזכה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. ויש מפרשים הלומד על מנת ללמד בשביל שיקרא רב. וגורסין אין מספיקין בידו ללמוד וללמד. וברוב הספרים מצאתי כגירסא ראשונה ועיקר: **ואל תעשם עטרה להתגדל בהם**. שלא תאמר אלמוד בשביל שאקרא רבי ויושיבוני בראש אלא למוד מאזהבה וסוף הכבוד לבוא: **ולא קרדום לחפור בהם**. ולא תלמוד תורה כדי לעשות ממנה מלאכה שתתפרנס בה כמו קרדום לחפור בה. שהעושה כן מועיל בקדושתה של תורה וחיוב מיתה בידי שמים כמי שנהנה מן ההקדש. ומלמדי תינוקות נוטלין שכר שימור התינוקות בלבד שמשמרין אותן שלא יפשעו ויזיקו ושכר פיסוק טעמים. שאין הרב חייב לטרוח וללמוד לתלמידים פיסוק הטעמים אבל שכר לימוד אסור ליטול. דכתיב (דברים ד) ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי מה אני בחנם אף אתם בחנם. וכן הדיין אסור ליקח שכר פסוק הדין אלא שכר בטלה בלבד דבר שהוא ניכר כמה מפסיד מבטול מלאכתו כדי לשמוע טענות בעלי הדין ובלבד שיטול משניהם בשוה ואם נוטל יותר מזה דיניו בטלים. ומה שהתירה תורה לת"ח ליהנות מדברי תורה הוא שתמכר סחורתו בשוק קודם כל אדם וגם שיפטר מכל מסים ועולים וארנוניות.

to collect a salary only because of the supervision of their pupils and not because of their actual teaching of Torah]. And so Hillel used to say: He who exploits the crown of Torah will pass away. Thus you learn that one who derives personal benefit from the words of Torah removes his life from the world.

לְחַפּוֹר בָּהֶם. וְכִךְ הָיָה הַלֵּל אוֹמֵר, וּדְאִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַגָּא, חֵלְפִי. הָאֵל לְמַדְתָּ, כָּל הַנְהַגְהָה מִדְּבַרֵי תוֹרָה, גּוֹטֵל חַיָּיו מִן הָעוֹלָם: וְ רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, כָּל הַמְכַבֵּד אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵו מְכַבֵּד עַל הַבְּרִיּוֹת. וְכָל הַמְחַלֵּל אֶת הַתּוֹרָה, גּוֹפֵו מְחַלֵּל עַל הַבְּרִיּוֹת: זֶ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּנֵו אוֹמֵר, הַחוֹשֵׁף עֲצָמוֹ מִן הַדִּין, פּוֹרֵק מִמֶּנּוּ אֵיבָה וְגוֹל וְשׁוֹבֵעַת שׁוּא. וְהִגַּס לְבוֹ בְּהוֹרָאָה, שׁוֹטֵה רִשְׁעֵו וְגַם רוּחַ: חַ הוּא הָיָה אוֹמֵר, אֵל תְּהִי דָן

(6) Rabbi Yose says: Whoever honors

the Torah [and Torah scholars] is himself honored by men, and whoever dishonors the Torah is himself dishonored by men.

(7) Rabbi Yishmael his son says: He who refrains from judging [when there is a greater judging authority available, or, by encouraging a compromise between litigants] rids himself of enmity, robbery and needless oaths, and he who is overly confident of judicial rulings [without proper research and considerations] is foolish, wicked, and arrogant.

(8) He used to say: [Even though an expert judge may rule singly, nevertheless,] do not judge by yourself [without the agreement of both parties] because there

רבנו עובדיה מברטנורא

ואפילו כסף גולגלתא חייבין הצבור ליתן עליו. ואפילו הוא עשיר ויש לו ממון הרבה יכול הוא לשאול בדין שיפטרוהו. ואם ת"ח חולה הוא ומדוכא ביטורין ומרבין העם להביא מנות גדולות מפני כבוד תורתו מצוה עליו שיטול ואין זה בכלל נאות מדברי תורה הואיל ואי אפשר לו להתפרנס בדרך אחר. וכן ת"ח שמינו אותו הציבור עליהם פרנס או ראש הסדר ומתעסק בצרכי צבור. מותר לו ליקח מהם פרס ואפילו שכר הרבה יותר מכדי פרנסתו כדי שיהיו מזונותיו בריח ומתוך כך יהי גדול ויראוי ומאויים בעיניהם כדאשכחן בכ"ג דכתביב ביה הגדול מאחיו ודרשו חכמים גדלהו מאחיו שיהיו אחיו הכהנים מעשירים אותו משלהן. וחכמים הראשונים שהיו נמנעים מזה מדת חסידות היתה בהם אבל לא מן הדין: **ו כל המכבד את התורה.** הדורש החסרות והיתרות שבתורה ומראה טעם כל קוץ וקוץ לומר שאין בה דבר לבטלה אין לך כבוד תורה גדולה מזה. אי נמי המכבד ספר תורה ומכבד לומדי תורה והעוסקים בה כל אלו בכלל מכבד את התורה ה: **ז החושף עצמו מן הדין.** במקום שיש גדול ממנו. אי נמי אומר לבעלי הדין שיתפשרו: **פורק ממנו איבה.** שהיוצא מב"ד חייב שונא לדיין שאומר בלבו לא היפך בזכותי: **וגול.** שמא יחייב הזכאי ונמצא שגול בא על ידו: **ושבועת שוא.** שמא יחייב שבועה למי שאינו חייב בה ונמצא מביא לידי שבועת שוא. אי נמי קרי תנא לשבועת שקר שבועת שוא כגון האומר לא לויתי ולוה דבשעת שבועה יצאה מפי לשוא: **והגס לבו בהוראה.** בלא עיון ובלא המתנה: **ח אל תהי דן יחידי.** אע"פ שיחיד מומחה יכול לדון. מדרכי החסידות הוא שאפילו מומחה לא יהא דן יחידי. ודוקא כשלא קבלוהו בעלי הדין עליהם לדיין אבל

is only One who can judge by Himself, and do not say [to the other two non-expert judges who you invited to judge the case with you]: Accept my view [since I am an expert] for they have the authority [as the majority] and not you.

(9) Rabbi Yonatan says: Whoever fulfills [i.e., learns] the Torah despite poverty will ultimately fulfill it in wealth, and whoever neglects the Torah because of wealth will eventually neglect it in poverty.

(10) Rabbi Meir says: Do less business and occupy yourself more

with Torah, be humble of spirit [so that you may learn] in the presence of all men [even from those inferior to you]. If you will neglect the Torah, many excuses for further neglect will come your way [via various messengers], but if you toil in the Torah, He [Himself] has abundant reward to give you [in a direct manner and not through a messenger].

(11) Rabbi Eliezer ben Yakov says: One who performs one mitzvah acquires for himself a defending angel and one who commits one transgression acquires for himself a prosecuting angel. Repentance and good deeds are a shield against punishment. Rabbi Yohanan HaSandler says: Every assembly that is dedicated to

בנו עובדיה מברטנורא

קבלוהו בעלי הדין עליהם. דן יחידי ואפילו מדרך חסידות: **שאין דן יחידי אלא אחד.** הקב"ה שהוא יחיד בעולמו: **ואל תאמר.** לחברייך החולקים עליך: **קבלו דעתי.** שאני מומחה ובלא הצרוף שלכם הייתי יכול לדון: **שהן רשאים ולא אתה.** הואיל וצרפת אותם עמך ראוי שיפסק הדין ע"פ הרבים: **ט המקיים את התורה מעוני.** שהוא דחוק למוזנות ומתבטל ממלאכתו כדי לעסוק בתורה: **המבטל את התורה מעושר.** מחמת רוב הממוץ צריך ליתן לבו פעם לכאן ופעם לכאן ואין לו פנאי לעסוק בתורה: **י' הוא ממעט בעסק.** המעט בעסק סחורתך ומלאכתך ויהיה עיקר עסקך בתורה: **והוי שפל רוח בפני כל אדם.** ללמוד אפילו ממי שהוא קטן ממך בחכמה: **יש לך בטלים הרבה כנגדך.** שייסיעו לבטלך. פי' אחר יש בעולם כמה בטלים שהם הרשעים וחיות רעות שהם בטלים ועל ידם הקב"ה יביא עליך פורענות: **ואם עסקת בתורה.** הוא עצמו ישלם שכרך ולא ע"י שליח. ובוזה יתירה מדה טובה על מדת פורענות: **יא פרקליט.** מלאך מליץ טוב: **קטיגור.** מליץ רע. ול'

יחידי, שאין דן יחידי אלא אחד. ואל תאמר קבלו דעתי, שהן רשאים ולא אתה: ט רבי יונתן אומר, כל המקיים את התורה מעני, סופו לקיימה מעשר. וכל המבטל את התורה מעושר, סופו לבטלה מעני: י רבי מאיר אומר, הוי ממעט בעסק, ועסוק בתורה. והוי שפל רוח בפני כל אדם. ואם בטלת מן התורה, יש לך בטלים הרבה כנגדך. ואם עמלת בתורה, יש לו שכר הרבה לתן לך: יא רבי אליעזר בן יעקב אומר, העושה מצוה אחת, קונה לו פרקליט אחד. והעובר עברה אחת, קונה לו קטיגור אחד. תשובה ומעשים טובים, פתרים בפני הפורענות. רבי יוחנן הסנדלר אומר, כל כנסיה שהיא לשם שמים,

the sake of Heaven will endure to the end, but one that is not for the sake of Heaven will not endure to the end.

(12) Rabbi Elazar ben Shamua says: Let the honor of your student be as dear to you as your own [as is deduced from the verse: And Moshe said to Yehoshua; Choose men for us” (Exodus 17:9) thus Moshe spoke to his

pupil, Yehoshua, as an equal] and let the honor of your colleague be as dear to you as the reverence due to your teacher [as Aaron said to Moshe; “Please my master” (Numbers 12:11), though he was older than Moshe,] and let the reverence due to your teacher be as dear to you as the fear of Heaven [deduced from the incident regarding Eldad and Meidad, who were prophesying that Moshe would die and Yehoshua would take over; when Yehoshua urged Moshe to “Eradicate them” (ibid.11:28), because he viewed this not only as a challenge to his teacher, but automatically also a challenge to Heaven].

(13) Rabbi Yehudah says: Be careful in your study for an error in study [which causes a mistaken ruling] is equated [by God] as an intentional transgression. Rabbi Shimon says: There are three crowns [referred to in the Torah]: The crown of Torah, the crown of the priesthood and the crown of royalty, but the crown of

רבנו עובדיה מברטנורא

קטיגור קורא תגר. וסניגור שהוא הפך קטיגור. פירושו שונא תגר: **יב** יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך. שכן מצינו במשה שאמר ליהושע תלמידו (שמות יז) בחר לנו אנשים. עשאו שוה לו: **וכבוד חבירך כמורא רבך**. דא”ל אהרן למשה (במדבר יב) בי אדוני. ואחיו גדול ממנו בשנים היה וקרי ליה אדוני: **ומורא רבך כמורא שמים**. דכתיב (שם יא) אדוני משה כלם מן העולם כיון שמרדו בך כאילו מרדו בהקב”ה וחייבים כליה: **יג** הוי זהיר בתלמוד. שיהא תלמודך בדקדוק וכהלכה: **ששגגת תלמוד עולה זדון**. אם תטעה בהוראה מתוך שלא דקדקת בלמודך ותבא להתיר את האסור הקב”ה מעלה על ירך כאילו עשית מויד: **שלשה כתרים הם**. הכתובים בתורה שחייבה התורה לנהוג בהם כבוד: **כתר תורה**. כתיב ביה (ויקרא יט) והדרת פני זקן זה שקנה חכמה: **כתר כהונה**. כתיב ביה וקדשתו קדוש יהיה לך: **כתר מלכות**. כתיב ביה (דברים יז) שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך: **וכתר שם טוב**. מי שיש בידו מעשים טובים ושמועתו טובה מחמת מעשיו לא מצינו לו כתר בתורה שיהיו חייבים לנהוג בו כבוד. והוא עולה על גבי כולך. שכל השלשה כתרים צריכים לו. שאם ת”ח הוא וסניגור שרי לבויה. ואם כ”ג הוא אמרינן ביומא (דף עא, ב) ייתון בני עממיא לשלם דעבדין עובדי דאהרן ולא ייתון בני אהרן לשלם דלא עבדין עובדי דאהרן. ואם

סופה להתקיים. ושאײנה לשם שמים, אין סופה להתקיים: **יב** רבי אלעזר בן שמוע אומר, יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך, וכבוד חברך כמורא רבך, ומורא רבך כמורא שמים: **יג** רבי יהודה אומר, הוי זהיר בתלמוד, ששגגת תלמוד עולה זדון. רבי שמעון אומר, שלשה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהנה וכתר מלכות, וכתר שם טוב

[one who achieves] a good name is superior to all.

(14) Rabbi Nehorai says: [If there are no scholars where you reside then] move to a place of Torah and do not say, that it [i.e., Torah scholars] will follow you [to your residence] and that your friends [when they return from their lessons] will make it [the lessons you missed] your possession [for one cannot compare learning from a teacher to learning from a student]

and do not rely on your own understanding.

(15) Rabbi Yannai says: It is not in our power [to explain either] the tranquility of the wicked or the afflictions of the righteous. Rabbi Matya ben Harash says: Be first in greeting all men, and be a tail among lions [following those greater than you], rather than a head among foxes [leading those inferior to you].

(16) Rabbi Yakov says: This world is like an entrance way before the World to Come; prepare yourself in the entrance way, so that you may enter the banquet hall.

(17) He used to say: Better one hour spent in repentance and in good deeds in this

רבנו עובדיה מברטנורא

נשיא הוא כתיב (שמות כג) ונשיא בעמך לא תאור. בעושה מעשה עמך: **יד** הוי גולה למקום תורה. אם אין תלמידי חכמים במקומך. ואל תאמר שהיא תבוא אחריו. תלמידי חכמים יבואו לכאן; שחבריך יקיימוה בידך. ואל תסמוך שחבריך כשיבואו מבית הרב יקיימו התורה בידך שתלמוד מהם מה שלמדו הם מן הרב. אלא הוי גולה אתה בעצמך למקום הרב שאינו דומה שומע מפי תלמיד לשומע מפי הרב. פ"י אחר שחבריך יקיימוה בידך שאפ"י אתה חריף ומפולפל ביותר. לא תתקיים התורה כך אלא על ידי חבריך שתשא ותתן עמהם והיינו דמסיים ואל בינתך אל תשען: **טו** אין בידינו. כמו לא הוה בידיה. כלומר אין הדבר הזה ידוע לנו מדוע דרך רשעים צלחה ומפני מה הצדיקים מדוכאים ביסורים. פ"א אין לנו בזמן הגלות לא משלוח והשקט שרגיל הקב"ה לתת לרשעים כדי לטרדם מן העוה"ב. ואף לא מן היסורים המיוחדים לצדיקים שהן יסורין של אהבה שאין בהן בטול תורה. כלומר יצאנו מכלל רשעים שאין לנו השלוח שיש לרשעים ולכלל צדיקים לא הגענו שהיסורים שלנו אינן של אהבה כיסורי הצדיקים: הוי מקדים בשלום כל אדם. אפילו לעכו"ם בשוק; והוי זנב לאריות. לגדולים ממך; ולא ראש לשועלים. לקטנים ממך: **טז** בפרוודור. בית שער. תרגום אולם פרוודורא: לטרקלין. מקום מושב המלך. כך אתה התקן עצמך בעולם הזה כדי שתזכה לעולם הבא: **יז** יפה שעה אחת בתשובה. לצורך תשובה ומעשים טובים.

world, than the entire life of the World to Come [where repentance is no longer is an option]. Better one hour of spiritual bliss of the World to Come than the entire life of this world.

(18) Rabbi Shimon ben Elazar says: Do not try to pacify your friend in his hour of anger, and do not comfort him while his dead still lies before him. Do not question him about his vow [in an attempt to revoke it] at the time he makes it [for he will simply say I had in mind that contingency thus making it impossible to ever release him from his vow], and strive not to see him in his time of [transgression and] humiliation.

(19) Shmuel HaKattan says: Do not rejoice when your enemy falls, nor be glad in your heart when he stumbles, lest the Lord see this and it displeases Him and will divert His anger from him.

(20) Elisha ben Avuyah says: One who studies in his youth, to what is this compared to? To ink written on new paper [which will last a long time], while one who studies when old to what is this compared to? To ink written on effaced

רבנו עובדיה מברטנורא

מכל חיי העוה"ב. לפי שבאותו זמן אין התשובה ומעשים טובים מהנים לאדם. שאין העוה"ב אלא לקבל שכר על מה שקיים בעוה"ז: **יח אל תרצה את חבירך בשעת כעסו.** דכתיב (שמות לג) פני ילכו והנחותי לך. אמר לו הקב"ה למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם: **ואל תנחמהו בשעה שמתו מוטל לפניו.** שבשעת החורבן כביכול היה הקב"ה מתאבל בקשו מלאכי השרת לנחמו ורוח הקודש משיבן אל תאיצו לנחמני: **ואל תשאל לו בשעת נדרו.** למצוא פתחים להתיר לו את נדרו מפני שאז על כל פתח ופתח שתמצא לו יאמר אדעתא דהכי נדרתי ושוב לא תמצא לו פתח. ומצינו כשנשבע הקב"ה למשה שלא יכנס לארץ לא התחנן מיד אלא המתין ואח"כ התחיל להתחנן: **בשעת קלקלתו.** כשנתקלקל בחטא לפי שהוא מתבייש מכל אדם. וכן אתה מוצא כשחטא אדם הראשון לא נגלה עליהם הקב"ה עד שעשו חגורות דכתיב (בראשית ג) ויעשו להם חגורות ואח"כ ישמעו את קול ה' אלהים: **יט בנפול אויבך אל תשמח.** פסוק הוא במשלי. אלא ששמואל הקטן היה רגיל להוכיח בני אדם במדה זו: **פן יראה ה' ורע בעיניו.** שעשיתו בלבבך כאילו הוא שלוחך למלאות תאותך: **והשיב מעליו אפו.** מדלא כתיב ושב. אלא והשיב משמע יסירהו מעל אויבך וישיבהו עליך: **כ על נייר חדש.** שהוא מתקיים. כך גירסת הילדות אינה משתכחת: **ענבים קהות.** שלא

ומעשים טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה: **יח רבי שמעון בן אלקעזר אומר,** אל תרצה את חברך בשעת כעסו, ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת נדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו: **יט שמואל הקטן אומר,** (משלי כד) בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך, פן יראה יי ורע בעיניו והשיב מעליו אפו: **כ אלישע בן אבויה אומר,** הלומד ילד למה הוא דומה, לדין כתובה על נדר חדש. והלומד זקן למה הוא

paper [which will not keep long at all]. Rabbi Yose bar Yehudah of Kfar Bavli says: One who learns [Torah] from the young to what is he compared to? To one who eats unripe grapes and drinks [new] wine from his vat [before the lees are settled] while one who learns from the old to what is he compared to? To one who eats ripe grapes and drinks old wine [which is settled and has a clarity]. Rebbi [argues on the above view and] says: Do not look at the container [whether it is young, or old], rather, at what it

דומה, לדיו כְּתוּבָה עַל גֵּיז מְחֻק. רַבִּי יוֹסֵי בַר יְהוּדָה אִישׁ כָּפַר הַבְּבֵלִי אוֹמֵר, הַלּוֹמֵד מִן הַקְּטָנִים לָמָּה הוּא דוֹמֵה, לְאוֹכֵל עֲנָבִים קְהוֹת וְשׁוֹתֶה יַיִן מִגִּתּוֹ. וְהַלּוֹמֵד מִן הַיְּקָנִים לָמָּה הוּא דוֹמֵה, לְאוֹכֵל עֲנָבִים בְּשׁוֹלוֹת וְשׁוֹתֶה יַיִן יָשׁוּן. רַבִּי אוֹמֵר, אֵל תִּסְתַּכַּל בְּקִנְיָן, אֲלֵא בְמָה שֵׁיִשׁ בוֹ. יֵשׁ קִנְיָן חֲדָשׁ מְלֵא יֵשׁוּ, וְיֵשׁוּן שְׂאֵפְלוֹ חֲדָשׁ אִין בוֹ: כֹּא רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר, הַקִּנְיָה וְהַתְּאֵוָה וְהַכְּבוֹד מוֹצִיאִין אֶת הָאָדָם מִן הָעוֹלָם: כֹּב הוּא הִיָּה אוֹמֵר, הַיְלֻדִים לְמוֹת, וְהַמְתִּים לְהַחְיֹת, וְהַחַיִּים לְדוֹן. לִידַע לְהוֹדִיעַ וְלְהוֹדַע שְׂהוּא אֵל, הוּא הַיּוֹצֵר, הוּא הַבּוֹרָא, הוּא הַמְבִיָּן, הוּא הַדִּין,

contains. There is a new container [a young scholar] that is full of old wine, and there is an old [container] which does not even contain any new wine.

(21) Rabbi Elazar HaKapar says: Envy, lust [to fulfill ones desires] and the craving for honor, drive a person from the world.

(22) He used to say: The born are destined to die and the dead to be brought to life. The living [after being brought to life] are destined to be judged [some are judged to eternal life, others to eternal shame]. [A person] should know [from others], should teach [to others], and let it be known [out of his own understanding] that He is God, He is the Maker, He is the Creator. He understands, He is the Judge, He is the Witness, He is the Plaintiff. He will

רבנו עובדיה מברטנורא

נתבשלו כל צרכן ומקוהות את השיניים. כך חכמת הילד לא נתישבה כל צרכה ואין דבריו מתקבלים ומתישבים על הלב: יין מגתו. ששמריו מעורבים בתוכו. כך חכמת הילד תערובת ספיקות יש בה: רבי אומר אל תסתכל בקנין. רבי פליג אדרבי יוסי ברבי יהודה ואמר כי כמו שיש קנין חדש מלא יין ישן כך יש ילד שטעמו כטעם זקנים. ויש זקנים פחותים במעלת החכמה מן הילדים: כא והתאוה. המבקש למלאות תאוותו באכילה ושתייה ובעילה וכיוצא בהן: והכבוד. שיכבדוהו בני אדם: כב הילודים למוות. מי שנולד כבר עתיד הוא למוות: והמתים. עתידים לחיות ולעמוד ליום הדין אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם: והחיים לדון. עומדים להיות נדונים ליום הדין: לידע. מאחרים: ולהודיע. לאחרים: ולהודע. להבין מעצמו: הוא היוצר. שכל העולם הוא בידו כחומר ביד היוצר. ומה טעם לפי שהוא הבורא שברא את כל העולם כולו מאין לפיכך יכול לעשות בו כרצונו: הוא המבין הוא הדיין. אחר שהבין כל מעשיהם מביאן בדין לפניו: הוא בעל דין.

judge in the future, Blessed is He, before Whom there is no wrong, no forgetfulness, no partiality [even for the most righteous], nor the acceptance of bribes [rather, rewards for all good deeds and punishes for even the slightest transgression]. And be aware that everything is according to the reckoning [and slight transgressions add up one to another to be major transgressions] and do not let your heart convince you that the grave is a place of refuge for you. For against your will you were fashioned [the soul does not wish to be placed in the womb], against your will were you born [neither does the soul want to be born], [and even though one who is in extreme pain wants to die, yet] against your will you live, against your will you will die, and against your will you will give an accounting, and reckoning, before the King of Kings, the Holy One Blessed is He.

הוא עד, הוא בעל דין, והוא עתיד לדון. ברוך הוא, שאין לפניו לא עולה ולא שכיחה ולא משוא פנים ולא מקח שוחד, שהכל שלו. ודע שהכל לפי החשבון. ואל יבטיחך יצרך שהשואל בית מגוס לך, שעל כרחך אתה נוצר, (ועל כרחך אתה נולד), ועל כרחך אתה חי, ועל כרחך אתה מת, ועל כרחך אתה עתיד לתן דין וחשבון לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:

רבנו עובדיה מברטנורא

שהוא טובע את החוטאים: והוא עתיד לדון. לעולם הבא: ולא משוא פנים ולא מקח שוחד. שאינו נושא פנים אפילו לצדיק גמור שלא יענישו על עבירה קלה שבאת לידו. ואינו לוקח שוחד המצוה בשביל העבירה. אלא נותן שכר על המצוה ועונש על העבירה. כ"פ הרמב"ם: ודע שהכל בא לפי החשבון. פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. כך עבירות קלות כשהן מרובות עולות לחשבון גדול: שעל כרחך אתה נוצר. שהנשמה אינה רוצה לצאת מן הפרגוד מקום טהור שהנשמות מונחות שם וליכנס במעי אשה במקום טמא ומלאך בא ומוציאה בעל כרחא ומכניסה במעי האשה: ועל כרחך אתה נולד. בשעת הלידה אינו רוצה לצאת ומלאך מוציאה בע"כ: ועל כרחך אתה חי: יש אדם מדוכא ביסורים ורוצה למות ואינו יכול: